

keşkül

Aşk ile Hakk'a yürüyenler VAKIF MEDENİYETİMİZ

Vakıf Sebir İstanbul / Saidehlin Ökten • Mîrâkıyye Okuma Gelenegi ve Sâzır İzzet
Yakıyıcı / Mustafa Kara • İlmînlâ Vakıf ve Güncel Değeri / Harakî Dîvânı
Özürnlâ Vakıf Medeniyeti / Ahmet Şîrîrgül • Fatih Sultan Mehmed Han'ın Kulları
Merhûl Çân • Medeniyetimizde Resmî Vakıf Mânessesi / Osman Çetin • Kitâh Vakıf
Özellik / Ahmed Saîd Açıkbaşoğlu • Gelecek Zaman'ın İlkâyesinde Vakıf / Ali Tunc

38
bahar

Ahşap oyma san'atıyla yapılmış Ravza-i Mutahhara resmi.

Yâ Hazret-i Fahr-i Âlem Amân / Âyinedir bu âlem herşey Hakk ile kâim / Mirât-ı Muhammed'den Allâh görünü'r dâim

Mİ'RÂCİYYE OKUMA GELENEĞİ VE SAFİYE HANIM VAKFIYESİ

Mustafa KARA*

*Mi'râciyye vakfının
Vâkıfıdır o hanım
Resûle olan aşkın
Şâhididir o hanım
Vakfı yaşatmak için
Gayret gerektir canım
Vardavî*

M

üslüman toplumlarda Hz. Allah'tan (c.c.) sonra en çok sevilen varlığın adı nedir sorusunun cevabı bellidir: Hz. Muhammed (s.a.s.).

Asırlardan beri yüzlerce insanın kaleme aldığı binlerce eser O'nu ve O'na duyulan aşk ve mahabbeti terennüm eder. Hemen her dilde manzum veya mensur, besteli veya bestesiz yadigârlar da O'nu anar, O'nu anlatır.

Bizim toplumumuzda Hz. Peygamber ile ilgili en yaygın ritüel ise mevlid törenleridir. 'Doğum' anlamına gelen ve Son Peygamber'in doğumu ve hayatını özetleyen bu küçük fakat tesîri büyük eserlerin en meşhuru ise Bursa'da Ulu Câmi'nin imamı Süleyman Çelebi tarafından *Vesiletü'n-Necât* adıyla kaleme alınmıştır.

Osmanlı toplumunda Hz. Peygamber'i anlatan yüzlerce mevlid yazıldığı gibi O'nun hayatının herhangi bir bölümünü konu alan eserler de vardır. Mi'râciyye bunlardan biridir. Hz. Peygamber'in hayatında yaşadığı en derûnî olaylardan biri olan Mi'râc etrafında kaleme alınan eserler zaman içinde bestelenerek Mevlid gibi makamla okunmaya başlanmıştır. Mi'râciyye metinleri üzerinde Metin Akar çalışmıştır: *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râcnâmeler*, Ankara 1987. Mi'râciyye okuma geleneği ile ilgili tarihî bilgi ve belgeleri toplayıp *Yeni Tarih Dünyası* dergisinde yaklaşık altmış yıl önce neşreden Cemaleddin Server Revnakoğlu (i.1968)'nü rahmetle yâd ederiz.

Daha çok Mi'râc kandilinde okunan bu eserlerin en meşhuru ise Galata Mevlevihânesi Şeyhi Nâyî Osman Dede (i. 1730) tarafından yazılan ve bestelenen eserdir. M. Ekrem Karadeniz, *Türk Mûsikîsî'nin Nazariye ve Esasları* isimli eserinde konu ile ilgili geniş bilgi vermiştir.

*Evvel Allah âdını yâd eyleriz
Dil dil olmuş kalbi dilşâd eyleriz
Zikr-i Hakk'la nutku inşad eyleriz
Her harab-âbâdı âbâd eyleriz
Hazret-i Ahmed sıfatın söyleriz
Mustafa'nın mu'cizatın söyleriz*

mısralarıyla başlayan manzume 106 beyit ve altı bahr / bölümden meydana gelmiştir. Dördüncü bahrda yer alan;

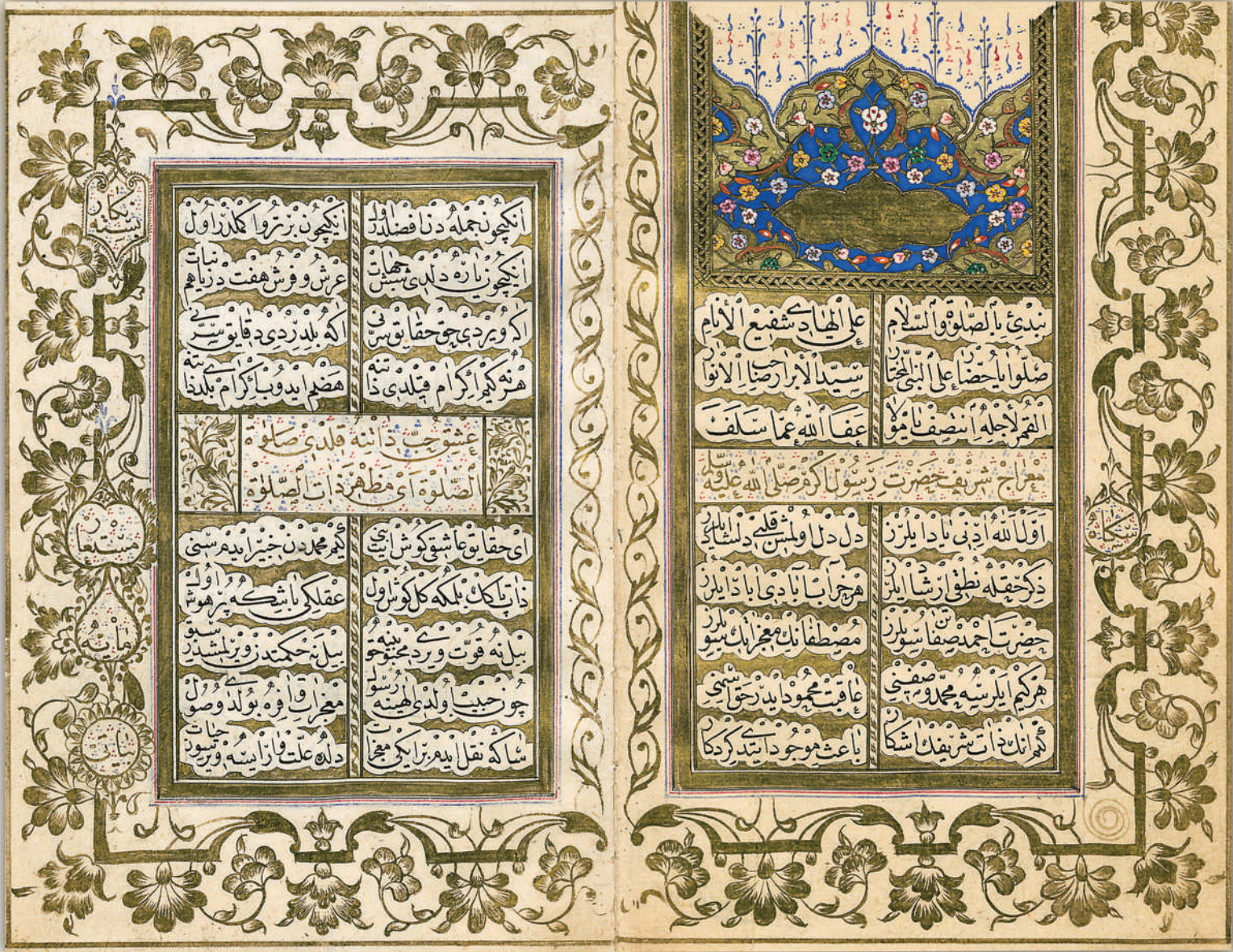
*Bir tabakla geldi üç kâse O'na
Biri hamr u bir süt biri mâ
Didi Cibril "Eyle birin ihtiyar
Böyledir emr-i Hüdâ ey bahtiyar"*

*Hikmeten ol sûret u manâ hüner
Nûş edib süt kılmadı hamre nazar*

mısraları okunurken okuyucu ve dinleyicilere süt ikram edilir. Mi'râciyye'nin son mısraları şöyledir:

*Fatihayla bed' olundu bu kelâm
Fatihayla hatm olunsun vesselâm
Ahmed ü Ashâb u cümle mü'minin
Rahmetullahi aleyhim ecmaîn*

Bursalı Safiye Hanım ise geçen yüzyılda 1888 tarihinde (12 Rebîü'l-evvel 1306) kurduğu vakfiyede Bursa'da Mi'râciyye okuma geleneğini sürekli hale getirmiştir. İbrahim Paşa mahallesinde oturan Ataullah Efendi'nin kızı Safiye Hanım tarafından kurulan bu vakfin mütevellisi ise damadı Mustafa Ağa oğlu Mustafa Râkım Efendi ve kızı Muhsine Hanım'dır. Vakıf için ayrılan para ve belirtilen gelir kaynakları ile yapılması gereken işler de tek tek sayılmıştır. Ramazan ayı

Mi'râci'n-Nebî, Nâyî Osmân Dede. TSMK Envanter No: 1614 vr. 1b-2a

Velâdetinin 1642- 1647 yılları arasında bir tarih olduğu tahmin edilen Nâyî Osman Dede, Süleymâniye Darüşşifası Reisü'l-Hüddâmî Süleymân Efendi'nin mahdumudur. Müstakimzâde Sâdeddîn Efendi, Süleymân Efendi'yi; "Bir pîr-i sâhib nefes ve hezar bîmar-ı bî-hûşa devâ-res olmuş, Haccü'l-Harameyn bir zât-ı şerîf idi." diye tavsif etmektedir.

Genç yaşında mûsikî, hüsn-i hat ve şiir ile meşgul olan Nâyî Osman Dede'yi bu merak ve iştiyakı daha sonradan mürrîd-i ekremi olacak bir zâta, Galata Mevlevihânesi Postnişini Gavsî Dede'ye götürmüştür. Nâyî Osman Dede, XVII. yy'ın yetiştirdiği kıymetli ilim ve san'at erbâbından böyle bir zâtın rahle-i tedrisine girmiş; Arapça, Farsça öğrenmiş, çile çıkarttığı süre boyunca mûsikî meşk etmiş, ney üflemiş, hüsn-i hatta ilerlemiştir.

Galata Mevlevihânesi'nde on sekiz yıl neyzenbaşılık yapan Nâyî Osman Dede, şeyhinin irtihâli üzerine Galata Mevlevihânesi postnişini olmuştur. Nâyî Osman Dede tarafından yazılıp bestelenen *Mi'râciyye*, dinî mûsikîmizin en güzide eserlerinden biridir. Altı bahirden oluşan *Mi'râciyye*'nin her bölümü başka bir makamda bestelenmiştir.

Rivâyet olunur ki, epey zamandır böyle bir eser bestelemek arzusunda olan Osman Dede, rihletine yakın, Üsküdar Doğancılar'daki Nasûhî Dergâhı'nda mihmân olduğu bir esnâda *Mi'râciyye*'nin güftesi Nasûhî Efendi tarafından kendisine ilham edilmiştir. Eser o ilhamın tesiriyle sûret-i sūr'atle bestelenmiş ve Berat gecesi dergâh-ı şerifte okunmuştur.

Mi'râciyye'nin 1. bahri Segâh, 2. bahri Müsteâr, 3. bahri Dügâh, 4. bahri Nevâ, 5. bahri Sabâ, 6. bahri ise Hüseyîni makamlarında bestelenmiştir.

1. bahirde Segâh yerine Bestenigâr, 2. bahirde Müsteâr yerine Bayâtî ve Mâye, 3. bahirde Dügâh yerine Sabâ, Çârgâh, Köçek, Hüseyîni, Vech-i Hüseyîni, Arazbâr ve Acem, 4. bahirde Nevâ yerine Nişâbur, 5. bahirde Sabâ yerine Hüseyîni, Hisâr, Bûselik ve Şehnâz, 6. bahirde ise Hüseyîni yerine Gerdâniye, Necid Hüseyîni, Bûselik, Acem ve Uzzâl makamları da icrâ edilmiştir. Münâcât kısmında Nevâ, Nişâbur, Hüzâm, Köçek ve İsfahân makamları icrâ edilmiştir.

Mi'râciyye her yıl Receb ayının 27. gecesinden başlayarak Ramazan ayının başına kadar selâtin câmilerinde -Şehzâde Câmiî, bunlardan biridir-, bazı Mevlevihâne ve dergâhlarda okunurdu. Eseri aynı üstâddan meşk etmiş iki kişi okur, oturdukları kürsünün yan yana olmasına özen gösterilirdi. Kürsülerin altında oturan zâkirler de her bahirden önce *Mi'râciyye*'ye mahsus tevşih ilâhilerini okurlardı. Her mısra'nın sonunda "Sallü 'aleyh" denir, ve 6. bahirde Münâcât'a kadar her mısra'nın sonunda "Minnê-salât" diye terennüm edilirdi. Münâcât okunurken mısra sonlarında zâkirler tarafından "İkbel yâ Mucîb" denir, böylece *Mi'râciyye* hitâma ererdi. Münâcât okunurken misafirler gülsuyu ve şeker ikram edilir, *Mi'râc'da* Fahr-i Kâinât Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem'e ikram edilmesine binâen şerbet ve süt ikram edilir ve bu âdet-i hasene vâkıflarca üstlenilirdi.

Sultân II. Mahmud devrinde Hüdâî Dergâhı Postnişini olan Büyük Rûşen Efendi *Mi'râciyye*'nin Nevâ bahrini icrâ eden son zâttır.

Nebdii bi's-salâti ve's-selâm
 Ala'l-Hâdi şefi'u'l-enâm
 Sallâ ya Hüz-zâr ale'n-nebiyyi'l-muhtâr
 Seyyidü'l-ebrâr sâhibü'l-envâr
 Seyyidü'l-ebrâr sâhibü'l-envâr
 El-kameru li-eclihi nısf yâ Mevlâ
 El-kameru li-eclihi nısf yâ Mevlâ
 Afâllahu ammâ selefâ

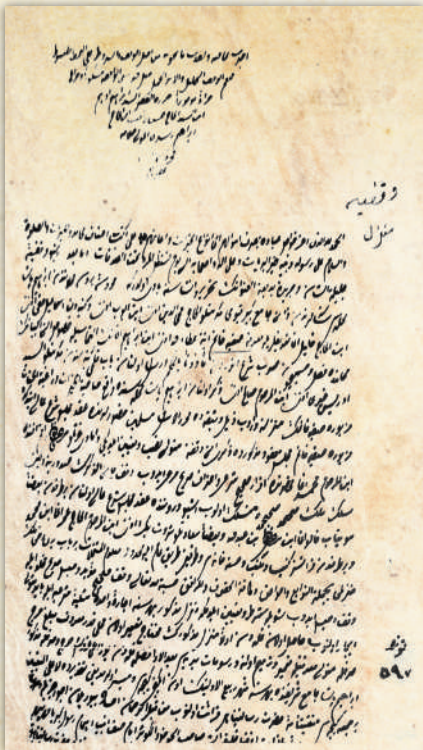
**Mİ'RÂC-I ŞERİF HAZRET-İ RESÛL-İ EKREM
 SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM**

Evvel Allah âdım yâd eyleriz (Segâh)
 Dil dil olmuş kalbi dilşâd eyleriz
 Zikr-i Hakk'la nutku irşâd eyleriz
 Her harâb-âbâdı âbâd eyleriz
 Hazret-i Ahmed sıfâtın söyleriz
 Mustafâ'nın mucizâtın söyleriz
 Her kim eylerse Muhammed vasfını
 Âkıbet Mahmûd eder Hakk ismini
 Kim ânın zât-ı şerîfin âşikâr
 Bâis-i mevcûd etdi Kirdigâr

Ânınçün cümleden efdâldir ol (Beste nigâr)
 Ânınçün berter ü ekmeldür ol
 Ânınçün nâre daldı şeş-cihât
 Arş u ferş ü heft deryâ hem nebât
 Âna verdi Hakk hakâyık sırrını
 Âna bildirdi dakâyık sırrını
 Her ne kim ikrâm kıldı Zâtına
 Hazm edüp ikrâm bildi Zâtına

**Aşk-ı hubb-i Zâtma kıldı salât
 Es-salâtü ey Mazhar-ı zâtı's-salât**

Ey hakâyık âşığı güş et beni (Müsteâr)
 Kim Muhammed'den habîr edem seni
 Zât-ı pâkin bil ki gel güş ol
 Aklını başına pür-hûş ol
 Bil ne kuvvet verdi Mahbûbuna Hakk
 Bil ne hikmetden verilmişdir sebâk (Mâye)
 Çün Habib buldu İlahına Resûl
 Mu'cizât-ı vâfire buldu vusûl
 Sana nakl edem bir iki mu'cizât
 Dilde illet var ise versün hayât (Beyâtî)

Safiye Hanım Vakfiyesi.
 Mustafa Kara Arşivi

ve kandil gecelerinde yapılacak faaliyetlerde görev alacaklar ve bunlara verilecek ücretleri tesbit ve tayin eden vakfiye metni şöyle özetlenebilir:

1. İbrahim Paşa Câmii'nde Rebîü'l-evvel'in 12. gecesi, mümkün olmadığı takdirde herhangi bir Cuma gecesi 'Menkıbetnâme-i Hazret-i Risâletpenahî' (Mevlid) kıraat olunacaktır.
2. Her sene Receb-i ferdî'nin 27. gecesi mezkûr câmide *Mi'râcü'n-Nebi* kıraat olunub dinleyenlere kâfi miktarda süt ve şerbet, mi'râchan ve zâkir efendilere ücret verilecektir.
3. Her sene Şa'bânü'l-muazzam'ın 15. Berat gecesi mezkûr câmide *Mevlûdü'n-Nebi* kıraat edilecektir.
4. Her sene Ramazan mağfîret nişanda mezkûr câmide ehl-i Kur'ân bir hâfız efendi sırayla her gün bir cüz okuyacak, Kadir gecesinin seherinde tamamlanıp duâsı yapılacak; câminin kayyımına 50 kuruş, hatim duâsını edene 20 kuruş, esnâ-yı hatm-i şerifte hazır bulunmuş hâfız efendilere 20 kuruş verilecektir.
5. 150 kuruşluk zeytinyağı alınıp, mukabele okunurken, terâvih kılınırken câminin içinde ve minârede kandil yakılacaktır.
6. Hz. Üftâde'nin türbesinde seher vakti Ramazan-ı Şerîf'te her gün bir cüz okuyan mücevvîd-i ehl-i Kur'ân hâfız efendiye 160 kuruş, câmi kayyımına 50 kuruş, duâ eden zâta 20 kuruş, hatimde bulunan hâfız efendilere 20 kuruş verilecektir.
7. 150 kuruşluk zeytinyağı alınıp mukabele okunurken ve terâvih kılınırken câminin içinde ve minâresinde kandil yakılacaktır.
8. İşpermeçet mumu alınıp her iki hatmi okuyan hâfız efendiler ve dinleyenler huzurunda yakılacaktır.
9. İbrahim Paşa Câmii'nde vakfettiğim saati kurana 60 kuruş verilecek, gerekirse tâmir ettirilecektir.
10. Arife günü bir koyun alınıp mezkûr câminin önünde kesilip fakirlere dağıtılacaktır.
11. 150 kuruş zeytinyağı alınarak Hoca Alizâde Mahallesi Câmii'nde ve minâresinde kandil yakılacaktır.
12. İcrâ-yı şerâit-i mezkûre muteazzir olursa menâfi-i vakıf, mutlaka fukarâ-yı müslimîne yahut gurebâ hastanesine yönlendirilecektir.

Evet 128 yıl önce kurulan bu vakfın sadece bir maddesi işlemektedir: Her yıl Mi'râc kandilinde Bursa Anadolu Kız Lisesi'nin yanında bulunan Mahkeme Câmii'nde (İbrahim Paşa) ikinci namazından sonra Nâyî Osman Dede'nin *Mi'râciyye*'sini okumak ve dinleyenlere süt ikram etmek.

Bu geleneğin yaşamasına sebep olan zât-ı şerîf ise Numâniye Dergâhı'nın Son Şeyhi Safiyyuddîn Efendi'nin mahdumu Ziya Eşrefoğlu'dur. (i.1977) Ziya Bey'in yeğeni Safiyyuddîn Erhan Bey de amcalarının izini takip ediyor. Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü 2014 yılında konu ile ilgili bir eser de neşretmiştir.

Her yıl davetlisiniz!.. ■

Not: 2016 yılının Mi'râc kandili: 3 Mayıs'ta.

* Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf Tarihi Anabilim Dalı